

Tomislav Šušak

povijest

Mirjana Gross

Mirjana Gross, profesor emeritus, jedna je od najvećih hrvatskih povjesničarki 20. stoljeća. Bavila se poviješću ideologija te razvojem građanskog društva u Hrvatskoj 19. i 20. stoljeća.

- 1. Profesorice, za početak jedno možda neobično pitanje: kad bi Mirjana Gross kojim slučajem bila ta koja piše monografiju o Mirjani Gross, kako bi, u cjelini, prikazala i ocijenila svoj historiografski rad? Ili, da malo pojednostavnim pitanje: kakav je Vaš odnos prema historiografskom opusu kojega ste dali hrvatskoj historiografiji? Ima li, primjerice, u njemu tema koje biste danas obradili drugačije? Ima li možda nekih pitanja kojima se uopće ne biste bavili, ima li pojava koje ste željeli istražiti, ali iz ovih ili onih razloga to niste uspjeli učiniti?**

Svoj historiografski rad ocijenila bih kao neprekidno učenje na temelju obavijesti izvora, sustavnoga istraživačkog rada, domaće i strane literature, poznanstva s domaćim i stranim povjesničarima i povjesničarkama i njihovim institucijama. Veliko zadovoljstvo bilo mi je sakupljanje i razmatranje uvijek novih spoznaja o određenim segmentima povijesne zbilje u tijeku istraživačkoga procesa. Nastojala sam pružiti što solidnije obavijesti iz područja hrvatske povijesti 19. stoljeća kojom sam se bavila i da barem dio svoga znanja prenesem čitateljima i čitateljicama, pogotovo studenticama i studentima.

O značenju moga prinosa hrvatskoj historiografiji ne mogu, naravno, ništa reći. To je stvar procjene mojih nasljednika i nasljednica u tegobnom istraživačkom poslu, a i određene intelektualne sredine koja se dosada zanimala za rezultate moga istraživanja.

Naravno da ima tema koje bih danas rado obradila drugačije i već sam to učinila. Primjerice, godine 1973. izašla je moja knjiga o pravaškoj ideologiji, a godine 2000. knjiga o izvornome pravaštvu. Ona je mnogo opsežnija nego prva knjiga, temelji se na znatno većem poznavanju povijesnih činjenica koje sam stekla kasnijim radom, dakle drugačija je. No jedna stvar je ostala ista, a to je moj pristup pravaškoj ideologiji. Kao profesionalna povjesničarka stekla sam naime svoje spoznaje u tijeku istraživačkoga procesa, a ne unošenjem suvremenih ideoloških pogleda u prošlu zbilju. Evo još jedan primjer: godine 1976. izašla je moja knjiga o historijskoj znanosti pisana na temelju moga poznavanja stanja historiografije i razvoja njenih struja krajem 60-ih i početkom 70-ih godina. Tada sam mislila da su rezultati „analista“ najviši domet u historijskoj znanosti. Međutim, u posljednjih tridesetak godina dogodile su se bitne preobrazbe, pojavile su se nove struje i vrlo velika literatura o suvremenim kretanjima u našoj profesiji, a i o starijoj historiografiji. Te sam nove probleme pokušala prikazati u svojoj knjizi o suvremenoj historiografiji 1996. koja je dakle drugačija nego ona prethodna.

U načelu svaki kasniji rad profesionalnoga povjesničara i povjesničarke mora biti bolji, dakle „drugačiji“ od ranijih jer mora sadržati nove spoznaje, stečene daljim učenjem, skupljanjem novih podataka, čitanjem novije literature. Tko, primjerice, piše na istoj razini 1970. i 2000. ostao je stajati i nije stekao nove spoznaje. Njegov rad ne može biti kvalitetan.

Brojnim pitanjima iz povijesti 19. stoljeća nisam se bavila. Povijesna je zbilja složena i beskraja i šire obavijesti o njoj može se steći samo čitanjem radova povjesničara i povjesničarki specijalista za određene probleme. U svakom svom istraživačkom poslu mi gradimo novo na rezultatima starijih povjesničara i naših suvremenika.

Naravno da ima povijesnih pojava koje sam željela istražiti, ali nisam stigla uglavnom zbog starosti. Putovati, beskrajno dugo sjediti u arhivima i knjižnicama postalo mi je naporno. Željela sam napisati i nešto iz povijesti moga rodnoga grada Zagreba, ali jednostavno više nisam imala snage.

2. Dugo ste, na različite načine, vezani uz Odsjek za povijest Filozofskog fakulteta u Zagrebu. Možete li nam reći kako gledate na njegov razvoj u razdoblju od Vaših studentskih dana pa sve do danas? Zanimalo bi nas, prije svega, koliko se, prema Vašoj ocjeni, taj Odsjek danas u znanstvenom, odnosno u nastavnom smislu razlikuje od onog Odsjeka na kojem ste počeli raditi?

Odsjek za povijest Filozofskoga fakulteta u Zagrebu, na kojem sam počela raditi 1958., ne može se uopće usporediti s današnjim Odsjekom. Kada sam počela studirati (1947.) glavna je tema bila hrvatska i opća srednjovjekovna povijest, pa se predmet „pomoćne historijske nauke“ slušao šest semestara, a nastavnika za povijest 19. stoljeća u početku nismo uopće imali. Studenata je bilo dvadesetak, a njihov se broj počeo razmjerno naglo povećavati tek krajem šezdesetih godina. Odsjek se postepeno širio novim nastavnicima, a za njegov razvoj u znanstvenom pogledu značajan je bio i „Historijski zbornik“ (počinje izlaziti 1948. godine, op. ur.). To je bila jedina publikacija gdje smo mi, tada mladi znanstvenici, mogli objavljivati svoje radove. Urednik je bio prof. Jaroslav Šidak koji nas je učio osnovama ozbiljnoga historijskoga istraživanja. Svi mi, koji smo tada počeli s istraživanjem, pripadali smo „Šidakovoj školi“. Tek 1971. kada je osnovan Institut za hrvatsku povijest mogli smo redovno objavljivati svoje knjige.

O pozitivnim činjenicama i još mnogo brojnijim velikim poteškoćama u razvoju Odsjeka zbog vanjskih okolnosti i onih u krugu povjesničara i povjesničarki, ne može se govoriti u nekoliko rečenica. U svakom slučaju današnji su uvjeti na Odsjeku, pogotovo što se tiče brojnosti mladih nastavnčkih snaga, neusporedivo bolji.

3. Dosljedno ste se zalagali za, recimo to tako, europeizaciju hrvatske historiografije, za njezino podizanje na razinu razvijenijih europskih historiografija. Jesu li se Vaše težnje u tom pogledu ostvarile i u kojoj mjeri?

Ne može se reći da sam se nužno zalagala za „europeizaciju“ hrvatske historiografije jer je ona već u drugoj polovici 19. stoljeća bila donekle europska. No ostala je tradicionalna bez obzira na goleme društvene preobrazbe i još uvijek u duhu 19. stoljeća. Imala sam sreću da običem neke velike europske i američke knjižnice i odsjeke za povijest te da sudjelujem na svjetskim kongresima povjesničara i na brojnim simpozijima. U tim kontaktima upoznala sam kretanja tada suvremene historiografije koja su za mene bila prava otkrića i osvježenja u usporedbi s okoštalom hrvatskom (i ostalom jugoslavenskom) „događajnom“ historijom i tadašnjim uglavnom „dogmatskim“ marksizmom. Imala sam velike poteškoće. Iz naše provincijske sredine napadali su moje pokušaje da upoznam studente i studentice s tada suvremenim kretanjima u historiografiji. Moje nekadašnje težnje ostvarile su se utoliko što današnji povjesničari i povjesničarke poznaju neke od tih smjerova u suvremenoj historiografiji, pa ih u većoj ili manjoj mjeri primjenjuju i u svojim radovima i što su brojniji kontakti s inozemstvom. No mislim da to nije dovoljno i da bi trebalo sustavno nastojati da se dotok obavijesti o suvremenim strujama u historiografiji i o najproširenijim diskursima svakako poveća. Idealno bi bilo kada bi što više studenata i studentica moglo doći u dodir s vanjskim historijskim institucijama i njihovim suradnicima.

4. U svojim ste člancima o problemima hrvatske historiografije, između ostaloga, uvijek odlučno opirali tendencioznom pristupu povijesti, napose nacionalnoj. Ima li ga danas

manje ili više nego što je to bio slučaj ranijih vremena?

Tendenciozni pristup povijesti prisutan je u Hrvatskoj, ali i u svim zemljama i nacijama na svijetu koje imaju historiografiju. Svuda brojne povjesničare i povjesničarke ne zanima stvarna prošlost nego samo njena moguća funkcija kao opravdanje za suvremene ideologije i interese. Riječ je o anakronizmu jer se u prošlosti vide samo problemi sadašnjosti, a ne i njena „drugotnost“. Selektivni pristup izaziva, prešućivanje nekih povijesnih pojava te isticanje, čak i izmišljanje, drugih. Za opravdanje sadašnjih ideologija, nacionalnih mitova, političkih ili društvenih pokreta i stranaka služe „podobni“ povijesni događaji i osobe iz bilo kojega povijesnoga razdoblja, kako srednjega vijeka tako i nedavne prošlosti. Primjeren je pristup onih povjesničara i povjesničarki koji ne podliježu suvremenim ideologijama nego nasuprot tome žele priskrbiti što više obavijesti o istraživanom segmentu povijesne zbilje u tijeku istraživačkoga procesa. Mislim da su rezultati takvoga pristupa povijesnoj zbilji značajna kulturna vrijednost.

Nisam dovoljno upoznata s literaturom da bih mogla procijeniti ima li danas među hrvatskim povjesničarima i povjesničarkama više ili manje tendencioznih pristupa nego prije recimo petnaestak godina. Pretpostavljam da je situacija slična.

5. Hrvatska historiografija otvorila je u novije vrijeme mnogo novih tema. U njoj danas postoje "historije" o kojima se u vrijeme Vaših početaka moglo samo sanjati. S obzirom na to da imate dobar uvid u njezinu produkciju, što joj u tom smislu još sve nedostaje?

Nažalost, više nemam dobar uvid u suvremenu historiografsku produkciju jer sam se već prije više godina sasvim povukla. Zato ne bih rekla što hrvatskoj historiografiji nedostaje u usporedbi s postignućima razvijenih historiografija. No pozdravila bih mogućnost da se mladi istraživači i ostali povjesničari i povjesničarke upoznaju s inozemnim kretanjima i da one koje drže vrijednima pokušaju primijeniti u svom istraživačkom, nastavnom i svakom kulturnom radu.

6. Koliko ste upoznati s problemima vezanim uz implementaciju bolonjskog sustava studiranja na našem Fakultetu, odnosno na Odsjeku za povijest? Što Vi osobno mislite o tom procesu i načinu na koji se on kod nas odvija?

O bolonjskome procesu ne mogu dati kompetentnu izjavu jer više nemam sustavnih dodira s Odsjekom. No iz razgovora s kolegama stekla sam dojam da ne postoje osnovni uvjeti za kvalitetno provođenje takvoga studija. Osim toga čitala sam da u nekim sredinama s duljim iskustvom provođenja bolonjske nastave postoje ozbiljne kritike njenih rezultata. No možda sam u starosti postala „konzervativna“ iako sam nekada bila „avangardna“.

7. Ako se ne varamo, danas u Hrvatskoj djeluje šest studija povijesti. Što mislite o tome? Smatrate li da bi među njima možda trebalo pokušati uspostaviti neke oblike suradnje i kako bi ona, prema Vašem mišljenju, mogla izgledati? Koristi li uopće toliki broj studija hrvatskoj historiografiji?

U načelu nisam protivnica više sveučilišnih studija povijesti u Hrvatskoj. Međutim, mislim da oni na sadašnjem stupnju ne mogu biti kvalitetni iz više razloga. Glavno je da ne postoji dovoljan broj nastavnoga kadra sa znanstvenim iskustvom koji bi s uspjehom mogli pomoći neiskusnim studentima i studenticama da postanu profesionalni povjesničari i povjesničarke. Riječ je o vrlo teškom poslu jer studenti i studentice u prosjeku ne stječu u srednjoj školi obrazovanje koje bi im omogućilo da se stvaralački uključe u studij povijesti. Zato se mnogi od njih, kada završe studij, ne razlikuju u većoj mjeri od diletanata koji nisu studirali.

Ne znam kako bi trebala izgledati suradnja između pojedinih Odsjeka za povijest, no

trebalo bi sustavno oko toga raditi. Apsurd bi bio nastojati oko suradnje s inozemnim institucijama, a ujedno zanemariti je između hrvatskih fakulteta.

8. I za kraj opet jedno pomalo neobično pitanje: možete li nam reći što je to zapravo historiografija? Imate li možda kakav savjet za nas studente, napose za one koji bi željeli ući u svijet profesionalne historiografije? Možete li nam eventualno preporučiti neke uzore, neke "škole" koje bismo mogli ili možda čak trebali slijediti?

Historiografija je, kako joj naziv kaže, ono što je napisano o nekom segmentu povijesne zbilje. Pod profesionalnom historiografijom razumijemo literaturu koja potječe od onih povjesničara i povjesničarki koji su se sustavno pripremali za taj posao i nastojali svladati znanstvene uvjete za davanje obavijesti o vrlo složenoj prošloj stvarnosti.

Čini se da Vi mislite kako je „profesionalni“ povjesničar samo onaj koji se bavi istraživanjem prošlosti. To nije točno. Profesionalni povjesničari i povjesničarke morali bi biti i oni koji rade u školama i u drugim kulturnim institucijama. Svaki diplomirani student povijesti morao bi imati znanje o osnovnim normama profesionalne historije na onoj razini koja bi mu omogućila da u tijeku svoga kasnijega rada širi svoje znanje i time povećava kvalitetu svoje djelatnosti gdje god radio.

Ne mogu Vam preporučiti neku „školu“ koju biste trebali „slijediti“. Da ste me to pitali prije tridesetak godina odmah bih vam rekla „analisti“. No kao što sam napisala u svojoj knjizi o suvremenoj historiografiji, danas takav savjet nije moguć zbog brojnosti struja i opsežnoga diskursa s različitim mišljenjima. Mogu dati samo savjet da bi trebalo upoznati kretanja u suvremenoj historiografiji (a za to treba znati i jezike) i uočiti da neko usmjerenje može biti koristan poticaj za vlastitu istraživačku djelatnost. No ni jednu struju ne valja nekritički „slijediti“ jer svaka uz svoje dobre strane ima i slabosti. Želim svima Vama sretan put pri nastojanju da postanete profesionalni povjesničari i povjesničarke!

PRO TEMPORE

ČASOPIS STUDENATA POVIJESTI

Pro tempore

Časopis studenata povijesti
Godina V, broj 5, Zagreb, 2008.

Glavni i odgovorni urednik

Tomislav Bali

Uredništvo

Tomislav Bali, Mladen Medved, Nikolina Sarić, Tomislav Šušak

Dizajn i priprema za tisak

Andrija Ražnatović

Lektura i korektura

Krunoslava Papirović

Prijevod i sažetaka na engleski jezik

Mladen Medved, Tomislav Šušak

Izdavač

ISHA Zagreb – Klub studenata povijesti

Tisak

Mediaprint-tiskara Hrastić, Zagreb

Naklada

Tiskano u 250 primjeraka

Tvrđnje i mišljenja u objavljenim radovima izražavaju isključivo stavove autora i ne predstavljaju nužno stavove i mišljenja uredništva i izdavača. Izdavanje časopisa ostvareno je uz novčanu potporu Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Podravka d.d. Koprivnica i Raiffeisen BANK Austria d.d. Zagreb. Časopis je besplatan.

Adresa uredništva:

ISHA Zagreb – Klub studenata povijesti, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Ivana Lučića 3, 10000 Zagreb

E-mail:

urednik.protempore@gmail.com